

การรับรองแหล่งผลิตพืช

ธนกร โทมณี และไพโรจน์ สุวรรณจินดา / สวพ.8

ย้อนหลังไปหลายปีก่อน ก่อนที่จะมีการจัดตั้งองค์การการค้าโลกขึ้นมาเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2538 การค้าขายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะสินค้าเกษตรประเทศผู้ซื้อซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วมีกำลังซื้อและมีอำนาจต่อรอง ใช้มาตรการทางภาษีมากีดกันสินค้าเกษตรจากประเทศคู่ค้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศกำลังพัฒนา ด้อยพัฒนา ไม่มีอำนาจต่อรอง โดยตั้งอัตราภาษีขาเข้าไว้สูง ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรของตนเองให้อยู่รอด ทำให้ประเทศคู่ค้าได้รับผลกระทบอย่างมาก จึงได้มีการประชุมร่วมกันหลายครั้ง ในที่สุดได้มีการจัดตั้งองค์การการค้าโลกขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ดูแลการค้าโลกให้เป็นไปโดยเสรีและเป็นธรรม

“ไม่ได้ด้วยเสรีก็เอาด้วยกลข” สำนวนไทยวลีนี้นำมาใช้ได้ดีทีเดียว เพราะแม้ว่าจะมีองค์การการค้าโลกแล้ว แต่การกีดกันก็ยังไม่หมดไป เมื่อห้ามการใช้มาตรการด้านภาษี ประเทศผู้ซื้อก็หันมาใช้มาตรการด้านอื่นแทน มาตรการหนึ่งที่หลายประเทศนำมาใช้กันในปัจจุบันคือมาตรการด้านสุขอนามัย ที่เน้นความปลอดภัยของผู้บริโภคและความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ หลายประเทศได้ตั้งมาตรฐาน เกณฑ์ ข้อกีดกัน ขึ้นมาให้ประเทศคู่ค้าปฏิบัติ ทั้งแบบสมัครใจและแบบบังคับ ซึ่งประเทศคู่ค้าก็ไม่มีทางเลือกอื่น หากยังคิดจะค้าขายกับประเทศเหล่านั้น (เพราะต้องการเงิน) ก็ต้องปฏิบัติตามที่เขากำหนด

มาตรฐาน เกณฑ์ ข้อกีดกัน ที่ประเทศผู้ซื้อแต่ละประเทศตั้งขึ้นนั้นมีความแตกต่างกันไปในรายละเอียดปลีกย่อย แต่ก็สามารถสรุปโดยรวมได้คล้ายๆ กันคือ สินค้าเกษตร อาหาร ที่จะนำเข้าไปได้ ต้องผ่านการตรวจและได้รับการรับรอง (จากหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับ) ว่าสินค้าเกษตร อาหาร นั้นปลอดภัยในเรื่องสารพิษตกค้าง โรคแมลง สิ่งปนเปื้อน เช่น จุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดโรค สารโลหะหนักที่เป็นพิษต่างๆ หรือได้มาตรฐานตามที่ประเทศเหล่านั้นกำหนด

มีฉะนั้นก็ไม่สามารถที่จะส่งสินค้าเกษตร อาหาร เข้าไปขายได้ ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรม และจำเป็นต้องทำการค้าขายกับต่างประเทศโดยการส่งออกสินค้าเกษตร อาหาร เพื่อนำเงินตราจากประเทศผู้ซื้อมาใช้ในการพัฒนาประเทศ ก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องปฏิบัติตามมาตรฐาน เกณฑ์ ข้อกีดกันที่มี

รัฐบาลจึงได้ประกาศให้ปี 2547 เป็นปีอาหารปลอดภัย กำหนดให้อาหารต้องมีความปลอดภัยทุกขั้นตอนการผลิต ตั้งแต่ในไร่นาจนถึงมือผู้บริโภคและตั้งเป้าจะทำให้ประเทศไทยเป็นครัวของโลก พร้อมทั้งมอบหมายให้กระทรวงต่างๆที่เกี่ยวข้อง นำนโยบายดังกล่าวไปแปลงเป็นแผนปฏิบัติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งเป็นกระทรวงหลักสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้นำนโยบายที่ได้รับมอบมาดำเนินการ และมอบหมายให้กรมต่างๆ ในสังกัดรับไปปฏิบัติอีกทอดหนึ่ง

ในส่วนของการวิชาการเกษตร ได้รับมอบหมายให้ดูแลการผลิตพืช (ยกเว้นข้าว) ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการผลิตคือจากแปลงปลูกไปจนถึงการส่งออกไปยังผู้ซื้อในต่างประเทศ มาตรการที่นำมาใช้คือการรับรองแหล่งผลิตพืช การรับรองโรงคัดบรรจุสินค้าเกษตร การรับรองสินค้าเกษตร แต่ในบทความนี้จะขอกล่าวถึงการรับรองแหล่งผลิตพืชเท่านั้น ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติที่ควรทราบโดยสังเขปดังนี้คือ

1. รับสมัครเกษตรกรที่สนใจ
2. ให้ความรู้
3. นัดตรวจรับรอง
4. ตรวจรับรอง
5. พิจารณาให้การรับรอง
6. ออกใบรับรอง

กล่าวเฉพาะการตรวจรับรอง เจ้าหน้าที่ของกรมวิชาการเกษตรที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ จะดำเนินการโดยใช้มาตรฐาน เกณฑ์ ข้อกีดกันที่

กรมวิชาการเกษตรกำหนดขึ้นและเทียบเคียงได้ในระดับสากล เพื่อให้มั่นใจว่าสินค้าเกษตร อาหารส่งออกของประเทศไทยจะได้รับการยอมรับจากประเทศผู้ซื้อ มาตรฐาน เกณฑ์ ข้อกีดกีดกีดกล่าวเรียกในอีกชื่อหนึ่งว่าระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่สำคัญสำหรับพืชหรือที่เรียกย่อๆว่า “จี เอ พี พีช” ระบบการจัดการคุณภาพดังกล่าวนี้ เป็นแนวทางในการทำเกษตรกรรมเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ตรงตามมาตรฐานที่กำหนด คู่แข่งกับการลงทุน กระบวนการผลิตปลอดภัยต่อเกษตรกรผู้ผลิตเองและปลอดภัยต่อผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืนทางการเกษตรและไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

ในการออกปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่จะทำการตรวจประเมินในประเด็นหลักสำคัญ 8 ประเด็นคือ

1. แหล่งน้ำ ตรวจประเมินเพื่อให้มั่นใจว่า น้ำที่ใช้ในการเกษตรไม่มีการปนเปื้อนของวัตถุอันตราย จุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดโรค อาจมีการเก็บตัวอย่างน้ำเพื่อตรวจสอบและวิเคราะห์

2. พื้นที่ปลูก ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีการตกค้างของวัตถุอันตราย จุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดโรค อาจมีการเก็บตัวอย่างดินเพื่อตรวจสอบและวิเคราะห์

3. การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ตรวจเพื่อให้มั่นใจว่ามีการใช้ตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร หรือตามฉลากที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร เป็นสารเคมีที่ประเทศคู่ค้าอนุญาตให้ใช้ ไม่เป็นวัตถุอันตรายที่ทางราชการประกาศห้ามตรวจสอบสถานที่เก็บรักษาวัตถุอันตรายทางการเกษตร ตรวจสอบบันทึกข้อมูล สุ่มเก็บตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลผลิตกรณีมีข้อสงสัย

4. การผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช สรรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืช และการป้องกันกำจัด ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวแล้วต้องไม่มีศัตรูพืชติดอยู่ ถ้าพบว่ามีต้องตัดแยกไว้ต่างหาก ตรวจสอบบันทึกข้อมูล ตรวจพินิจผลการตัดแยก

5. การจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพ ตรวจสอบการปฏิบัติและการจัดการตามแผนควบคุมการผลิต การตัดแยกผลผลิตต่อคุณภาพไว้ต่างหาก ตรวจสอบบันทึกข้อมูล ตรวจพินิจผลการตัดแยก

6. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรต้องเก็บเกี่ยวผลผลิตผลในระยะเวลาที่เหมาะสม ตามเกณฑ์ที่กำหนดในแผนควบคุมการผลิต อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว ภาชนะบรรจุและวิธีการเก็บเกี่ยวต้องสะอาด ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพของผลผลิต ไม่เกิดการปนเปื้อนสิ่งที่มีอาจทำให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค ตรวจสอบบันทึกข้อมูล

7. การเก็บรักษาและการขนย้ายผลผลิตภายในแปลง สถานที่เก็บรักษาต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดี สามารถป้องกันการปนเปื้อนของวัตถุอันตราย สิ่งแปลกปลอม สัตว์พาหะนำโรค อุปกรณ์และพาหะในการขนย้ายต้องสะอาด ปราศจากการปนเปื้อนสิ่งที่มีอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค ต้องขนย้ายผลผลิตอย่างระมัดระวัง

8. การบันทึกข้อมูล ตรวจการบันทึกข้อมูลการปฏิบัติต่างๆของเกษตรกร เช่น การบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร การบันทึกข้อมูลการสำรวจและการป้องกันกำจัดศัตรูพืช การบันทึกข้อมูลการจัดการเพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพ การบันทึกข้อมูลการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งการบันทึกรายละเอียดต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญมาก และใคร่ขอความร่วมมือให้เกษตรกรได้ทำการบันทึกไว้

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ คือที่มาที่ไปของการรับรองแหล่งผลิตพืช ที่กรมวิชาการเกษตรกำลังดำเนินการอยู่ตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้กำหนดไว้ ผลการดำเนินการในระยะเวลาที่ผ่านมาประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง มีปัญหาอุปสรรคบ้างตามสมควร ของการทำงาน อันเนื่องมาจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ยังไม่ค่อยเข้าใจในจุดมุ่งหมายและกระบวนการปฏิบัติ ก็คงต้องค่อยๆทำความเข้าใจและเรียนรู้ไปพร้อมๆกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถนัดนักแต่ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องที่ยากจนเกินไป ขอเพียงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่เกษตรกรผู้ผลิต ผู้รวบรวมผลผลิต ผู้คัดบรรจุ ผู้แปรรูป ผู้ส่งออก ให้ความร่วมมือและดำเนินการในส่วนของตนอย่างซื่อสัตย์และรับผิดชอบ